

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1491>

Geliş Tarihi: 21.11.2018

Kabul Tarihi: 27.12.2018

GÜNCELLENEN 9. SINIF TARİH ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTABI HAKKINDA TARİH ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ¹

Meliha KÖSE² Fatma Türkan³

ÖZET

Talim Terbiye Kurulunun 17.07.2017 tarih ve 90 sayılı kararı ile ortaöğretim tarih programları güncellenmiştir. 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında yeni hazırlanan 9. Sınıf Tarih Ders Kitabı ve Programı kullanılmaya başlanmıştır.

Türk eğitim sisteminde temel kaynak olarak ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmanın amacı yeni bir anlayışla hazırlanan 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Tarih Ders Kitabı ile ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerini almaktır. Bu şekilde güncellenen tarih programı ve ders kitabı ile ilgili öğretmenlerin karşılaştığı olumlu ve olumsuz yönleri ortaya çıkarmaktır. Güncellemelerin amacına ulaşım sağlamadığını tespit etmektir.

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde, Ankara ilinde 22 tarih öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ve Ders Kitabı çok fazla sorun içermektedir. Ayrıca bazı öğretmenlerin, yeni tarih programlarının felsefesine ve yaklaşımına yabancı oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Ders Kitabı, Öğretim Programı, Tarih Öğretmeni

¹ Bu çalışma V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç.Dr. Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

³ Tarih Öğretmeni

History Teachers' Views on the Updated 9th Grade History Curriculum and History Textbook

ABSTRACT

Secondary education history curriculums were updated by the Board of Education in accordance with decision dated 17.07.2017 and numbered 90.

The updated 9th grade history textbook and curriculum started to be used in 2017-2018 school year. Textbooks have an important place as main sources in the Turkish education system. The aim of this research is to take the history teachers' views on the 9th grade history curriculum and the history textbook prepared with a new approach. In this way, that is to reveal the positive and negative aspects of the updated 9th grade history curriculum and textbook encountered by the history teachers. It is to determine whether the new approach in history teaching has reached its goal.

In this qualitative study, semi-structured interview form was used for collecting the data. in 2017-2018 school year, the 22 history teachers from Ankara were interviewed. The interviews were recorded, transcribed, and data was analysed using the content analysis method.

According to the study, 9th grade history curriculum and the history textbook have many problems. It can also be said that some teachers do not know the philosophy and approach of new history curriculum in details.

Key words: History, Curriculum, History Curriculum, History Teacher

GİRİŞ

Teknolojide yaşanan önemli gelişmelere rağmen, ders kitapları eğitim-öğretim sürecinin en önemli materyallerinden biri olma özelliğini sürdürmektedir. Özellikle teknolojiyi ve diğer materyalleri kullanmaya yatkın olmayan, farklı materyallere ulaşma imkânı sınırlı olan öğretmenler için ders kitaplarının ayrı bir önemi vardır. Yine okuma, araştırma alışkanlığı olmayan öğrenciler için ders kitapları temel kaynaklardır ve ders kitapları Türkiye gerçeği içinde tartışılmalıdır. Çünkü ders kitapları Türkiye’de eğitimde temel kaynak olarak görülmektedir. Pek çok durumda ders kitabı tek öğretim materyali olabilmektedir (Karaca ve Ocak: 2011). Hazır bilgi kaynağı olarak görülmesi, dersin işlenişi için pratik ve kolay ulaşılabilir bir materyal olması, devlet tarafından dağıtılması da ders kitaplarını öğretim sürecinde merkezi bir konuma getirebilmektedir (Şahin, 2004; Gülersoy, 2013; Aslan ve diğ., 2015).

Ders kitapları sınıf içi öğrenme-öğretme etkinlikleri ve öğretmenlerin neleri öğreteceği, öğrencilerin neleri öğreneceği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Yalın, 1996; Coşkun, 1996; Gak, 2011; Aktın, 2010). Ders kitaplarının eğitimdeki önemli rolü konusunda dünyada ortak bir kanaat olduğu söylenebilir. UNESCO'nun Küresel Eğitim İzleme Raporuna göre eğitimli ve hazırlıklı bir öğretmenin yanısıra iyi tasarlanmış ders kitapları, öğretimi ve öğrenmeyi geliştirmenin en etkili yoludur ve her çocuk bir ders kitabına sahip olmalıdır (UNESCO, 2016).

Etkili ve iyi bir ders kitabı eğitim-öğretim sürecinde ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olmalıdır. Yazılan ders kitabı pedagojinin ilkelerini yansıtmalı, ilgi uyandırmalı, estetik ve görsel kaygılar taşımalıdır (Binbaşıoğlu, 1994; Gökaydın, 1996). Metinler görseller, haritalar, grafikler, tablolar ve şekiller gibi unsurlarla desteklenmelidir (Doyran, 1997; MEB, 1962). Öğrenciye çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve değerleri kazandırma konusunda yardımcı olmalıdır. Ancak ders kitabının etkili olabilmesi için öğrenciyi motive edici olması, öğrencinin yaşını dikkate alması, içerdiği etkinliklerle öğrenciyi aktif hale ve dolayısıyla dersi zevkli hale getirmesi oldukça önemlidir (Cankılıç, 2010; Gülersoy, 2013). Kitapta yer alan ölçme değerlendirme kısmının programın amaçlarına işlevsel olarak hizmet etmesi gerekmektedir (Halis, 2002: 51) Ders kitapları öğretmenler için referans bir materyal olsa da dersten sonra öğrencilerin kendi kendine çalışmasını sağlamalıdır (Seguin, 1998; Büyükalan, 2003; Duman, 2001).

Seguin'e (1998) göre öğretim açısından ders kitabının üç temel rolü vardır. Bunlardan ilki bilgi vermektir. Bu bilgilerin aşırı yüklenme yapmadan, seçilerek ve sıralı verilmesi gerekmektedir. İkincisi öğrenmeyi yapılandırma ve organize etme rolüdür. Bu aşamada pratikten teoriye, teoriden pratiğe, ifadelerden örneklere, örneklerden gözlem ve analize geçişler bulunmaktadır. Ders kitaplarının üçüncü rolü ise öğrenmeye rehberlik etmesidir.

Ders kitaplarının nasıl yazılacağını belirleyen temelde eğitim programlarıdır. Bundan dolayı ders kitaplarını öğretim programlarından ayrı düşünmek mümkün değildir. Öğretim programı özel hedefler, bu hedefleri tamamlayıcı davranışlar, davranışların öğrenilmesini sağlayacak öğretim durumları ile bunların öğrenilme düzeylerini ortaya koyacak olan değerlendirme sürecini içermektedir. Ders kitapları ise öğretim programlarında yer alan konuları kapsayan, programda belirtilen hedef ve davranışları kazandıracak nitelikte olan öğretim materyallerinden biridir (Demirel, 2000: 39).

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Öğretim programları dinamik yapısı gereği, eğitimdeki yeni yaklaşımlara, bilim ve teknolojideki gelişmelere, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına paralel olarak değişmekte ve güncellenmektedir. Güncellemelerin arkasında yatan temel motivasyon ise eğitim kalitesini artırma çabalarıdır. Eğitim kalitesinin artırılması eğitim sürecinde kullanılan materyallerin iyileştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Programın uzantısı olarak ders kitapları bu güncellemelerden nasibini alan en önemli materyallerden biridir.

Tarih Programları ve Ders kitapları

Tarih ders kitapları ve tarih programları dönemin tarih anlayışına, değişen eğitim felsefelerine, yaşanan teknolojik gelişmelere, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak zaman zaman değişime uğramış ve güncellenmiştir. Ancak tarih programlarının ve ders kitaplarının çoğunlukla dönemin siyasi anlayışları ile paralel bir çizgi izlediği bilinen bir gerçektir (Somel, 2015: 236; Gümüşer, 2018). Siyasal iktidarlar kendi meşrûyetlerine hizmet eden hikayeler ortaya çıkarmak ve istenilen insan tipi oluşturulmak amacıyla tarihe pragmatik amaçlarla yaklaşırlar. Bu da tarihin tahrif edilmesi ile sonuçlanabilir (Çatar ve diğ., 2018: 229). Siyasal iktidarların öngördüğü tarih anlayışları ders kitapları, eğitim programları ve öğretmenlerin uygulamaları ile hayata geçirilmektedir.

Türkiye’de tarih dersleri 1869 Maarif-i Umûmiye Nizamnamesinden sonra karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde tarih öğretimi için temel kaygı Osmanlı vatandaşlığı kimliğini inşa etmek olmuştur ve Hanedan ağırlıklıdır (Ata, 2017,11). II.Meşrutiyet döneminde ise millet merkezli bir tarih eğitimi önem kazanmış, tarih öğretimi “millî ve vatanî terbiye” aracı olarak ele alınmıştır (Nalcı, 2016; Şimşek, 2013). Arkasından Cumhuriyet’in kurulması ile tarih dersleri derin bir değişikliğe uğramıştır. 1924 ve 1926 yıllarında Tarih Müfredat Programı iki kez yenilenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında modernleşme ve millîleşme çabaları bu değişimde etkili olmuştur. Modern bir ulus oluşturma gayreti ile Anadolu’nun Türk olduğu fikri ispatlanmaya çalışılmıştır (Demir, 2010: 387; Özer,1999). Türk Tarih Tetkik Cemiyetinin çalışmaları ve tarih kongreleri ile ulus inşa etmeye dayalı, ortak bir tarih politikası benimsenmiştir (Usta, 2011:166,167). 1927-28 Eğitim Öğretim Yılında tarih dersinin hedefi şu şekilde belirlenmiştir: “Çocuklara Türk milletinin mazisi hakkında malûmat verip onlarda millî şuur uyandırmak; bugünkü medeniyetin uzun bir mazinin mahsulü olduğunu anlatmak; büyük şahsiyetlerin hayat ve hareketleri tasvir edilerek çocuklara imtisale şayan numuneler göstermek” (Çapa, 2002: 41). Meşrûtiyet yıllarından bu yana tarih öğretimi üzerine yapılan pek çok tartışmaya rağmen

tarih öğretiminin millî kimlik oluşturma ve iyi vatandaş yetiştirme rolü günümüze kadar varlığını korumuştur (Nalcı, 2016) .

19. yüzyılda dünyada etkili olan uluslaşma faaliyetleri, tarih eğitimi ötekileştirmenin bir aracı haline getirmiştir. 1945'te İkinci Dünya Savaşı sırasında insanlığın yüzleşmek zorunda kaldığı büyük dramlar, ilgiyi tarih ders kitaplarına ve önceki yüzyıldan kalan içindeki nefret söylemlerine yönlendirmiştir. Böylece tarih ders kitaplarının barışçı bir anlayışla gözden geçirilmesi tartışılmaya başlanmıştır. UNESCO'nun da öngördüğü yeni tarih anlayışı ile daha barışçıl bir tarih öğretimi anlayışı gelişmeye başlamıştır. Tarih öğretiminde barış, saygı gibi değerler, etkin vatandaşlık, analitik düşünebilme ve problem çözme gibi beceriler ön plana çıkmıştır (Demircioğlu, 2006:134-135).

20. yüzyılda yaşanan gelişmelerin ve teknolojinin bilgiyi kolay erişebilir hale getirmesi, bilgi sahibi insandan çok bilgiye nasıl ulaşacağını bilen, yeni bilgilere ulaşmayı önemseyen, kendi kendine kararlara ve yargılara ulaşabilen insan eğitimi gündeme getirmiştir (Aktın, 2010: 6). Ülkeler yenedünya düzenine ayak uydurabilecek insanlar yetiştirmek için eğitim sistemlerini yeniden yapılandırmaya başladılar. Yapılandırmacı anlayış, öğrencinin bilgiyi anlaması, yorumlaması, başkalarının bakış açılarını tanıyarak kendi anlayışını geliştirmesini öngördüğünden öğrenciyi pasif alıcı konumdan uzaklaştırdı. Bu anlayışa göre öğrenciler kanıtları kullanarak, tartışarak, sorgulayarak, fikirlerini savunarak, hipotezler kurarak ve fikirlerini paylaşarak bilgilerini kendileri yapılandırmak ve bilgiye kendi çabaları ile ulaşmak durumundadırlar. Yapılandırmacılığın ortaya koyduğu metotlar, geleneksel metotların değişimine yol açmıştır (Kabapınar, 2015; Nalcı, 2016). Yapılandırmacı anlayış 2005'ten itibaren Türkiye'de uygulamaya geçmiştir. Bu yaklaşım gereği öğrencilerden tarih derslerinde bilgi edinmesi, düşünmesi, araştırma yapması, sorgulaması, öğretmenleri ve arkadaşları ile etkili bir iletişim içinde olmaları, temel kavram, beceri ve değerleri öğrenmeleri beklenmektedir. Bütün bu beklentileri gerçekleştirmek amacıyla tarih ders kitaplarının soyut yapıdan kurtarılması için ders kitaplarına fotoğraf, resim, karikatür, minyatür gibi gravürler eklenmiştir (Şimşek ve Taşkın: 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yapılandırmacı anlayış çerçevesinde 2004'te geliştirilmeye başlayan ilköğretim programları 2007'de uygulama konulmuştur ve orta öğretim programları ve dolayısıyla tarih kitapları da yeniden yazılmıştır. Yeniden hazırlanan tarih programında, tarih öğretimi üzerine yapılan güncel tartışmaların ve eleştirilerin etkisi hissedilmektedir. Bu programda öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân hazırlayan yeni bir anlayışın yanısıra tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum ile tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerilerine yer verilmiştir (Aktekin ve Ceylan, 2012; Nalcı, 2016).

Tarih Öğretim Programında son güncellenme 17.07.2017, 19.01.2018 tarihli 90 ve 36 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları ile yapılmıştır. Alınan karar gereği ders kitapları da yeniden yazılma sürecine girmiştir.

Güncellenen tarih öğretim programının temel felsefesinde “*kronolojik ve tematik*” anlayışların bir araya getirildiği vurgulanmaktadır. Bu anlayışla hazırlanan öğretim programının tarihteki farklı konularla ilgili öğrencilere bütüncül bir bakış açısı kazandıracığı, öğrenciler için tarih derslerini daha anlaşılır ve zevkli hale getirmeye yardımcı olacağı ifade edilmiştir. Değer ve beceri kazandırmayı da hedefleyen programda “kök değerler” olarak *adâlet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik* değerleri geçmektedir. Öğrencilerin ulusal ve uluslararası düzeyde kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olarak tanımlanan yetkinlikler ise *anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, insiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade* başlıkları ile yer almaktadır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenen bu sekiz anahtar yetkinliklerin dışında 11/10/2007 tarih ve 172 Sayılı Kurul Kararı ile kabul edilen öğretim programında olduğu gibi “Alana Özgü Yeterlilik ve Beceriler” başlığı altında; *kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, neden-sonuç ilişkisi kurma, değişim ve sürekliliği algılama, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma, tarihsel analiz ve yorum yapabilme, tarihsel sorun analizi ve karar verme* becerilerinin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Programın ölçme değerlendirme yaklaşımı bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran, çok odaklı, azami çeşitlilik ve esneklik anlayışı ile izah edilmiştir.

9. Sınıf Öğretim Programının ünite yapısı kazanım ve kazanım açıklamalarından oluşmaktadır. 9. Sınıf Tarih Öğretim Programında *Tarih ve Zaman, İnsanlığın İlk Dönemleri, Orta Çağ'da Dünya, İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası, İslam Medeniyetinin Doğuşu, Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri* olmak üzere toplam 6 ünite, 28 kazanım ve 77 kazanım

açıklaması bulunmaktadır⁴. Programda kazanım “*öğrenme süreci içerisinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantular yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler*” olarak tanımlanırken, kazanım açıklaması da “*kazanımın içerik boyutuna ilişkin konu sınırlılıkları ile kazanımların işlenişi sırasında dikkat edilmesi gereken hususlara ilişkin açıklamalardır*” şeklinde tanımlanmıştır.

Güncellenen 9. Sınıf Öğretim Programının ünite ve kazanımları incelendiğinde dikkat çeken önemli değişikliklerden biri önceki 9. Sınıf Öğretim Programında bulunan Türkiye Tarihi (11-13. yüzyıllar) konularının 9. Sınıf Öğretim Programından kaldırılarak 10. Sınıf Öğretim Programına dâhil edilmesidir. Tarih Öğretim Programına göre hazırlanan 9. Sınıf tarih ders kitabı Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 23.06.2017 gün ve 9853683 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilerek, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında okutulmuştur (MEB, 2018).

Bu çalışmada, güncellenen programa göre hazırlanan 9. Sınıf Tarih Ders Kitabının, belirlenen hedeflere ulaşma konusunda etkili olup olmadığı ortaya konmak istenmiştir. Özellikle ders kitabını eğitim-öğretim yılı boyunca kullanan ve bu kitaptan faydalanan öğretmenlerin kitap hakkındaki görüşleri oldukça önemlidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel bir perspektife sahiptir. Nitel araştırma esnek yapısı gereği araştırmacıya derinlemesine keşif yapma imkânı sağlamaktadır. Bu da araştırmacının olayları ve algıları doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde anlamasını kolaylaştırmaktadır (Karataş, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu yaklaşımla araştırılan sorun, kendi doğal ortamında yorumlanabilmekte veya

⁴ Güncellenen 9. Sınıf tarih öğretim programı yayınlandığı tarihten itibaren farklı eğitim çevrelerinden gelen eleştiri ve öneriler sonucunda yeniden gözden geçirilerek, ünite sayısı, ünite isim ve içeriklerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda ünite sayısı 5 iken “Kadim Dünyada İnsan” ünitesi bölünerek ünite sayısı 6 ya çıkarılmış, ünite isimleri ve içerikleri yeniden yapılandırılmıştır. Ünitelerin eski isimleri sırasıyla 1. Ünite: Tarih ve Tarih Yazıcılığı, 2. Ünite: Kadim Dünyada İnsan, 3. Ünite: İlk ve Orta Çağlarda Avrasya, 4. Ünite: İslam Medeniyetinin Doğuşu, 5. Ünite: Türklerin İslamiyet’i Kabulü ve Anadolu’ya Yerleşmesi şeklindeydi.

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

durumlara egemen olan ilişkiler ağı içindeki anlamı ortaya çıkarılabilmektedir (Neuman, 2012: 224).

9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı hakkında tarih öğretmenlerinin görüşlerini ortaya çıkarmayı ve program/ders kitabına yönelik önerilerine ulaşmayı amaçlayan bu çalışmada, yöntem olarak durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması “neden” ve “nasıl” sorularına odaklanırken, “hedeflenen durumun/olgunun” kendi yaşam çerçevesi içinde ayrıntılı incelenmesini esas almaktadır (Yin, 2003).

İnsanların kişisel tecrübelerini, bakış açılarını, değer ve yargılarını, duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmada önemli bir araç olması bakımından (Yıldırım ve Şimşek, 2016), araştırmada veri elde etmek için öğretmenlere yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara’da öğretmenlik yapan 22 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde yargısal örnekleme adı da verilen amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme türünde kimlerin seçileceği konusunda araştırmacı kendi yargısını kullanarak amacına uygun olanları örnekleme almaktadır (Balcı, 2015: 104; Böke, 2014: 125). Aynı zamanda bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 123). Araştırmaya katılmada gönüllülük esas alınmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak 22 tarih öğretmeni katılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 15’i kadın, 7’si erkektir. Katılımcılardan 1’i 1-5 yıl hizmet süresi aralığında iken, 6’sı 10-15 yıl, 11’i 16-25 yıl, 2’si 26-35 yıl, 2’si 35-45 yıl hizmet süresi aralığındadır. Katılımcıların 20’si tarih bölümü mezunu, 2’si eğitim fakültesi mezunudur. 12’si Meslek Lisesinde, 4’ü İmam Hatip Lisesinde, 3’ü Anadolu Lisesinde, 3’ü Özel Lisede görev yapmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veriler açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kısmen esnek bir niteliğe sahip olması bakımından, araştırmacıya daha detaylı bilgiler sunma potansiyeline sahiptir (Karasar, 1995: 165). Açık uçlu sorular katılımcılara sistematik bir şekilde ve belli bir yapı çerçevesinde sorulmaktadır (Demir, 2009: 291). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilmesinde ilk olarak 7 soruluk bir taslak hazırlanmıştır. Görüşme formunun kapsam ve yapı geçerliğini sağlamak

için 5'i tarih öğretimi alanından 1'i ölçme ve değerlendirme alanından 6 uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşü için uygun/geçerli ve uygun/geçerli değil şeklinde iki seçenekli bir format kullanılmıştır. Bu tür bir uygulamada uzmanlardan, her bir sorunun geçerli olduğu noktasında %90-100 aralığında uyuşma düzeyi göstermesi beklenmektedir (Büyüköztürk, 2005). Uzmanların %90-100 aralığında uyuşma düzeyi gösterdiği 5 soru görüşme formunda yer almıştır. %40-50 aralığında olan 2 soru formdan çıkarılmıştır.

Çalışmanın pilot uygulaması, çalışma grubunda yer almayan ve Ankara'da görev yapan iki tarih öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir.

Program ve kitap hakkında görüşmeye geçmeden önce katılımcılara,

- 9. Sınıf Yeni Tarih Programını incelediniz mi?
- Güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ile ilgili bir bilgilendirme seminerine veya hizmetiçi eğitime katıldınız mı?

soruları yöneltilmiştir. Böylece katılımcıların güncellenen program ve kitap hakkında hazırbulunuşluk düzeyleri sorgulanmıştır. Bu sorulardan elde edilen veriler Tablo.1 ve Tablo.2'e yansıtılmıştır.

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ve Kitabı hakkında katılımcılarla yapılan görüşmede aşağıdaki üç temel soruya cevap aranmıştır. Bu sorular;

1. Kitabın ve programın beğendiniz yönleri nelerdir?
2. Kitabın ve programın beğenmediğiniz yönleri nelerdir?
3. Kitabın ve programın geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?

Bulgular bu sorulardan elde edilen veriler doğrultusunda tablolar halinde sunulmuştur.

Verilerin Toplanması ve analizi

Araştırmaya veri sağlamak amacıyla öğretmenlerle görüşülerek görüşme zamanı belirlenmiştir. Katılımcı olmayı kabul eden öğretmenlerle 5-30 Mart arasında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 45-60 dakika sürmüştür ve kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler birebir metne çevrilmiştir.

Metni daha derin bir işleme tabi tutmayı, üstü örtük içeriği ortaya çıkarmayı sağladığından (Yıldırım ve Şimşek 2016: 242; Bilgin, 2014:1) metnin analizinde "içerik analizi" tercih edilmiştir.

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması içerik analizinin dört aşamasını oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda metin halindeki görüşmeler öncelikle kodlanmış ve kodlamalara ilişkin kategoriler, temalar belirlenmiştir. Son aşamada ise bulgular yorumlanmıştır.

Güvenirliliği ve nesnelliliği sağlamak için veriler iki araştırmacı tarafından farklı zamanlarda ayrı olarak kodlanmıştır. Farklı zamanlarda ve iki araştırmacının yaptığı kodlama arasındaki uyuşma oranı Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen Görüş birliği/ (Görüş birliği+ Görüş ayrılığı) X 100 formülü kullanılarak hesaplanmış ve uyuşma oranı. 92 çıkmıştır. Ayrıca nitel araştırmaların geçerlilik çalışmalarında kullanılan katılımcı teyidine (member checking) başvurularak, sonuçların katılımcıların düşüncesini yansıtip yansıtmadığına ilişkin onayları alınmıştır.

Çalışmada yer alan kadın katılımcılar K1, K2, K3... Erkek katılımcılar KE1, KE2, KE3... Şeklinde kodlanmıştır. Çalışma içinde katılımcıların düşüncelerini yansıtan cümleler bu kodlarla verilmiştir. Doğrudan alıntılanan katılımcı görüşleri, tablolardaki verileri desteklemektedir. Bu da araştırmanın içgeçerliliğini sağlamak için önemli görülmektedir. Ayrıca veriler frekans olarak da ifade edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular katılımcıların görüşleri doğrultusunda belirlenen kategorilere ayrılmış, görüşler kategoriler ve kodlar şeklinde tablolaştırılmıştır. Tablolar doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın amacı çerçevesinde öğretmenlere 9. Sınıf Yeni Tarih Programını incelediniz mi, sorusu yöneltilmiş ve bu soru ile ilgili bulgular Tablo.1'e yansıtılmıştır.

Tablo. 1 Katılımcıların Ders Programını İnceleme Durumları

Görüşler	Kadın	Erkek	-f-	%
İnceledim	7	4	11	50.00
Gözden Geçirdim	6	1	7	31.81
İncelemedim	2	2	4	18.18

Toplam	15	7	22	100

Tablo 1’de yer alan veriler doğrultusunda katılımcıların %50 oranında programı inceledikleri, %31.81’inin programı gözden geçirdikleri görülmektedir. %18.18 ise güncellenen 9. Sınıf Tarih Programını incelememiştir. Programı incelemeyen katılımcıların oranı az olmakla birlikte, bir sorun olarak görülebilir. Güncellenen program çerçevesinde yürütülen tarih derslerinde başarı elde etmenin en önemli faktörlerinden biri ders öğretmenin program konusunda bilgiye sahip olmasıdır ve öğretmenlerin her birinin programı bilmesi bir gerekliliktir. Ayrıca katılımcıların %31.81’nin programı sadece gözden geçirdiği dikkate alınırsa katılımcıların %50’sinin yeni programa tam olarak hakim olmadığı söylenebilir. Bu da güncellenen 9. Sınıf Tarih Programının etkin bir şekilde işe koşulmasına engel olacak bir durumdur.

İkinci olarak katılımcılara 9. Sınıf Yeni Tarih Programı ile ilgili bir bilgilendirme seminerine veya hizmetiçi eğitime katıldınız mı, sorusu sorulmuştur. Bu soru ile elde edilen veriler Tablo.2’de yer almaktadır.

Tablo. 2 Katılımcıların Programla İlgili Seminer veya Hizmetiçi Eğitim Alma Durumları

Görüşler	Kadın	Erkek	-f-	%
Katıldım	10	5	15	68.18
Katılmadım	5	2	7	31.81
Toplam	15	7	22	100

Tablo 2’de katılımcıların %68.18 oranında güncellenen 9.Sınıf Tarih Programı ile ilgili bir bilgilendirme eğitimine katıldıkları görülmektedir. %31.81 oranında katılımcı ise bu konuyla ilgili herhangi bir eğitime katılmamıştır. Bu da tarih derslerini yürütecek olan öğretmenlerin güncellenen programın yaklaşımı ve felsefesi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Özel bir lisede çalışan K1 bu durumu şu şekilde eleştirmektedir: “*Öğretim programını okudum. İlk çıktığımda inceledim. Eğitime katılmadım. Hiçbir şekilde öğretmenler bilgilendirilmedi. Özellikle söylemek istiyorum. Öğretmen programı anlama konusunda kaderine bırakıldı.*”

Yeni programla ilgili eğitim alan katılımcıların bazıları ise verilen eğitimin hiçbir faydası olmadığını belirtmişlerdir (K3, K13, K14, KE6, KE7).

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Örneğin KE6 bu durumu şöyle ifade etmektedir: “*Yeni programla ilgili eğitime Katıldım. Hiçbir faydası olmadı. Anlatan kendisi de çok vakıf değildi.*” K13 ise eğitimden sonra kafasının daha çok karıştığını belirtmiştir. K14 “*Katıldım ama işimize yaramadı. Zaten çok kalabalıktı.*” şeklinde eğitimin kendisine bir fayda sağlamadığını anlatmıştır.

Yeni programla ilgili eğitim almayanları ve eğitim aldığı halde yeterince bilgi elde edemeyenleri birlikte düşünürsek güncellenen 9. Sınıf Tarih Programının öğretmenlere yeterince anlatılmadığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bir önceki tablodan anlaşıldığı üzere katılımcıların yarısı tarih programına hakim değildir. Bu durumda katılımcıların önemli ölçüde güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı hakkında bilgi eksikliği bulunduğu söylenebilir. Program konusundaki bu eksiklik, yeni programın felsefesinin, yaklaşımının öğretmenler tarafından anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır.

Katılımcılara kitabın ve programın beğendiğiniz yönleri nelerdir, sorusu sorulmuş ve bu soruya ilişkin bulgular Tablo. 3’e yansıtılmıştır.

Tablo. 3 Katılımcıların Güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ve Kitabının Beğendikleri Yönlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	-f-
İçerik	Sadeleştirilmiş içerik	K6, KE7	2
	Yoruma dayalı metinler	K6	1
	Bazı olaylara, kişilere, eserlere yönelik detaylı bilgi	K12	1
Görseller ve Harita	Görsellerin yoğun kullanılması	K12	1
	İşlevsel olmamakla beraber görsellerin ferahlık oluşturması	K2	1
	Eksik de olsa dönem haritalarına yer verilmesi	K12	1
Ünite	1.Ünitenin bütüncül şekilde ele alınması	K11	1

Kavramlar	Kavramların yeterince verilmesi	K6, KE7	2
Ölçme değerlendirme	Ölçme değerlendirmenin iyi olması	K5, K6, KE7	3
Okuma Parçaları	Okuma parçalarının güzel olması	K5, K13	2

Katılımcılardan 7'si kitapta beğendikleri bir yönünün olmadığını belirtmişlerdir (K3, K7, K8, K9, K10, K15, KE6). Bu katılımcıların yaklaşık %32'sini oluşturmaktadır ve önemli bir oran olarak kabul edilmelidir.

Tablo.3'e göre katılımcıların görüşleri altı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar: içerik, görseller ve harita, ünite, kavramlar, ölçme değerlendirme, okuma parçalarıdır. Katılımcılardan K6 ve KE7 kitabın içerik olarak sadeleştirildiğini ve bunun kitap için iyi bir özellik olduğunu ifade etmişlerdir. K12 ise kitapta görsellerin yoğun kullanıldığını, eksik de olsa dönem haritalarına yer verildiğini belirtmiştir. K2 *“Bu kitapta önceki 9. sınıf kitaplarına göre yoğunluk azaltılmış, görsellerle bir ferahlık oluşmuş. Görseller çok işlevsel değil, sadece ferahlatıcı.”* demektedir. Katılımcı K2'ye göre işlevsel olmasa da görsellerin çokluğu kitaba ferahlatıcı bir etki yapmaktadır. K11 kitapta I.Ünite'nin bütüncül şekilde ele alınmasını olumlu görmektedir. K6, KE7 kitapta kavramların yeterince yer aldığı düşünmektedirler. Katılımcılardan K5, K6, KE7 ise kitabın ölçme değerlendirme yönünü başarılı bulduklarını belirtmişlerdir. K5, K13 kitapta bulunan okuma parçalarını beğendiklerini ifade etmişlerdir. K5 bu konu ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarmaktadır: *“Okuma parçaları güzel. Benim dahi bilmediğim bilgiler var. Ölçme değerlendirme bölümünden yararlandım. Buradaki sorulardan yola çıkarak vurgulamam gereken yerleri öğrenmeye çalıştım.”*

Çok az sayıda katılımcının, yeni kitabın bazı yönlerini beğendiği farkedilmektedir. Kitabın beğenmedikleri yönleri ile ilgili aşağıda Tablo.4'te yer alan bulgular bu gerçeği göstermektedir. Aynı zamanda Tablo.4 kitabın ve programın beğenmediğiniz yönleri nelerdir? sorusuna ilişkin bulguları yansıtmaktadır. Ancak katılımcılar kitabın beğenmedikleri yönlerini belirtirken kitabın farklı özelliklerine de vurgu yapmışlardır. Bu yüzden tablo.4 katılımcıların farklı görüşlerini yansıtacak şekilde düzenlenmiş ve sadece beğenmedikleri yönleri değil kitapta var olduğunu düşündükleri unsurları da içermiştir.

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Tablo. 4 Katılımcıların Güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ve Kitabına İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	-f-
Kronoloji ve Tematik	Kitap kronoloji vermiş	K1, KE7	2
	Kitapta kronoloji hissedilmiyor	K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, KE6, K15, KE1, KE2, KE3, KE4, KE5	20
	Temalar çok fark edilmiyor	K11, K14, K15, KE6, KE7	5
	Kitapta tematik anlatım fark ediliyor	K1, K12, K13	3
	2. ünite çok yoğun ve bıktırıcı	K1, K4, K7, K5, K6, K8,	6
Ünite	Ünitelerin bazılarının sonraki yıllara aktarılması yığılma yaratıyor	K1	1
	Ünite başlıkları sıkıntılı	K5, K6	2
	Üniteler ve kazanımlar sarmal değil	K4	1
	2. ünite kazanımları verme konusunda yetersiz	K11, KE6	2
Kazanımlar	Kronoloji olmadığı için kazanımlar verilemiyor	K12	1
	Kazanımların ucu bucağı yok	KE6	1
	Kazanımlar tam verilmiyor	K13, K14, K15	3
	Görseller Yetersiz	K1, K4, K5, K6, K9, K11, K14, KE6	8
Görsel ve Haritalar	Görseller yeterli	K12, K15, KE7	3
	Görseller çok işlevsel değil	K2, K7	2
	Kitabın görselleri süs gibi	K2, K7	2
	Haritalar açık ve net değil	K4, K5, K6, K7, K9, K11, K14, KE6	8

Meliha KÖSE

	Yer isimleri eksik	K7	1
	Haritalar dilsiz harita gibi	K12	1
	Görsellerle metin birbirini tamamlamıyor	K11	1
	Harita ve görseller takviye gerektiriyor	K13	1
Tarihsel Beceriler	Bu program ve ders kitabı beceri kazandırmıyor	K1, K2, K5, K6, K7, K14, , K15, KE6	8
	Tarihsel düşünme becerileri kendimize uyarlanmamış	K4	1
	Geliştirilebilir	K11, KE7	2
	Bu kitabı ile tarihsel becerilerin kazanılması zor	K12	1
	Tarihsel beceriler öğrenci seviyesinin üstünde	K13	1
Ders Süresi	kazanım sayısına göre 3 saat olmalı	K3, K7, K12	2
	Ders süresi yeterli değil	K14, KE6, KE7	3
	Sınıf mevcudu az olursa 2 saat yeterli	K4	1
	Okuma metinleri kullanılırsa 2 saat yetmez	K5, K6, K13	3
	Ders süresi yeterli	K8, K11, K15	3
Konu Anlatımı ve İçerik	Ara başlıklara ihtiyaç var	K1, K7	2
	Gereksiz şişirilmiş aktarım metinleri var	K2	1
	Konuşma metinlerini anlamlı değil	K4	1
	Gereksiz detaylar var	K3, K5, K6, K11, K12, K14, K15, KE1, KE4, KE6	10
	Tekrarlar var	K1, K2, K3, K8, K12, K13, K15, KE6, KE7	9
	Kitap çok sıkıcı	K3	1
	Kitap programı yansıtmıyor	K4, K7	2
	Bilgiler çok dağınık	K1, K5, K6, K8	4
	Konu anlatımları kısa olmuş	K6, K7, K8	3
	İçerik basitleştirilmiş	K7	1
Programda toplumsal cinsiyet eksik	K4	1	
Öğren ci Seviye sine Uygun	Kitap ve anlatım öğrenci seviyesine uygun değil	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K11, K12, K14, K15, KE6	12

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

	Öğrenci için ilgi çekici değil	K1, K2, K3, K4, K11, K12, K13, KE6, K15, KE7	10
	Öğrenci kendi başına bu kitaptan bilgi edinemez	K2, K5, K6, K7, K13, K14, KE6,	7
	Öğrencinin kafası karışıyor	K3, K15	2
	Öğrenciye sadece bazı resimler ilgi çekici geliyor	K14	1
	Öğrenciler çok sıkıcı buluyor	K3, KE6	2
	Öğrenci için ağır bir anlatım	K1	1
	Cümleler çok uzun ve felsefi	K1	1
	Kitap öğrenci için değil öğretmen için yazılmış	K4, K13	2
	Güncel çalışmalara yönelik öğrencide bir istek oluşturumuyor	K4	1
Ölçme Değerlendirme	Yüklü bir anlatım için sorular çok hafif kalıyor	K1	1
	Ölçme değerlendirme yetersiz, ezberi ölçüyor	K3, K4, K11, K12, K14, KE6	6
	Ana kazanımları destekleyici ölçme değerlendirme yapılmıyor	K4	1
	Araştırma soruları öğrenci seviyesinin üstünde	K13	1
Kavram Bilgisi	Temel kavramlar verilmemiş	K4, K9, K11, KE3	4
	Geliştirilebilir	K11	1
	Bazı kavramlar öğrenci seviyesine uygun değil	K12, K13, K14, KE6, K15	
Diğer	Kitap bedava olduğu için bir kıymeti yok.	K1, K4	2
	Mevcut sınav sistemine uygun değil	K5	1

Tablo.4'e göre katılımcıların görüşleri kronoloji ve tematik, ünite, kazanımlar, görsel ve haritalar, tarihsel beceriler, ders Süresi, konu anlatımı ve içerik, öğrenci seviyesine uygunluk, ölçme-değerlendirme, kavram bilgisi, diğerleri şeklinde onbir kategori altında toplanmıştır.

Katılımcıların ifade ettiği kitaba ilişkin en problemlen alanlardan biri kitapta kronolojinin hissedilmiyor olmasıdır. Katılımcılardan K1, KE7 kitabın kronoloji verdiğini düşünürken, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, KE1,

KE2, KE3, KE4, KE5, K11, K12, K13, K14, KE6, K15 kitapta kronolojiyi pek fark edemediklerini ifade etmişlerdir. K2 bu konudaki kaygısını şu şekilde anlatmaktadır: “*Kitap kronoloji vermiyor, konular çok karışık, sıralamada sıkıntı var. Tüm Hunları anlatıp sonra Kavimler göçünü vermiş. Öğrencinin olay zincirini yakalaması mümkün değil. Öğrenci dağınık bilgiyi toparlayıp büyük resmi oluşturamaz bu yöntemle.*” Yine katılımcılardan K4 “*Kitabın kronolojik olduğunu düşünmüyorum. Öğrenciye bu şekilde hissettirmiyor. Kitaba yansımamış. Kitap ve program kronolojik kaygı taşıyor. Tematik olarak da akılda kalıcılığı yok. Öğrencilerimin aklında herhangi bir tema kalmıyor. Örneğin hukuksal bir sürecin takibi işleniyor ama hukuksal süreç hissedilmiyor. Örneğin siyasi yapıyı işliyoruz, siyasi gücü kitap tanrıya dayandırıyor, sonuçta öğrenci meşrûiyetin tanrıya dayandığını hissetmiyor.*” şeklinde anlattığı düşüncelerinde kitabın kronoloji sorununa vurgu yapmaktadır.

MEB tarafından yayınlanan Tarih Öğretim Programının “Öğretim Programının Temel Felsefesi ve Genel Amaçları” başlıklı bölümünde “kronolojik ve tematik anlayışların bir araya getirildiği bir yaklaşımla düzenlenen öğretim programıyla, öğrenenlerin aktif olarak rol aldığı bir öğrenme ortamında tarihî bilginin yapılandırılması amaçlanmıştır” ifadesi yer almaktadır (2018:11). Ancak 20 katılımcının kitapta kronolojinin fark edilmediğini belirtmesi, programın bu yaklaşımının kitaba tam yansımadağı veya öğretmenlerin bu konuda yetersiz kaldığına işaret etmektedir. Aynı şekilde programda belirtilen tematik yaklaşımın programa net olarak aktarılamadığı da düşünülebilir. Çünkü katılımcılardan K11, K14, KE6, K15, KE7'nin temaların pek fazla fark edilmediğine dair düşünceleri bulunmaktadır. Bu durumu KE6 şöyle anlatmaktadır: “*Tematik anlatım farkedilmiyor. Kitap tematik de olmamış kronolojik de olmamış. Her ikisi de yapılamamış. Zaten kitapta 1. ve 2. Ünitelerde tema gözetilmeye çalışılmış, tam olmasa da kısmen 3. ünite de tematik anlayış var denebilir, onun dışındaki ünitelerin işleniş önceki senenin kitabından farklı değil.*” K14 “*Ortaya çıkan kitap tematik diyemeyiz. Yer yer kronolojiye de dikkat edilmemiş. Tematik-kronolojik yapılmaya çalışılmış ama olmamış. Yapılamamış.*” şeklinde ifade ettiği görüşlerinde aynı soruna vurgu yapmaktadır. K15 ise “*Tematik yapı hissedilmiyor. Gerçekten konuları, özellikle ilk iki üniteyi anlatırken oldukça zorlandım.*” ifadesiyle görüşünü belirtmiştir.

Tablo. 4'e göre kitapla ilgili katılımcıların belirttiği diğer bir problem kitabın ünite yapıları ve dağılımıdır. Özellikle 2. ünite konusunda ciddi bir problem olduğu anlaşılmaktadır. K1, K4, K7, K5, K6, K8, **Kadim Dünyada İnsan** başlıklı 2. ünitenin çok yoğun ve bıktırıcı olduğunu ifade etmişlerdir. KK1 “*Öğrenci kitabı tek başına anlamlandıramaz. Ünite başlıkları iyi ama ara*

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

başlıklarda sıkıntı var. Örneğin, eski medeniyetlerde ordu bir bütün olarak anlatılmış. Konu içiçe girmiş. Ara başlıklara ihtiyaç var. Örneğin, Hititlerde ordu, Sümerler'de ordu gibi. 2. üniteyi bitirince Allahım oh bitti dedim” derken üniteyi işlerken yaşadığı duyguları anlatmaktadır. Ünite içindeki başlık sıkıntısına K5 ve K6 da dikkat çekmektedir. Bunu “Birinci ünite de çok fazla zorlanmadım. Bazı gereksiz bilgiler vardı mesela “anakronizm” kavramı. Bence bu kavramı öğretmek gerekli değil. Ben de bu kavramı yeni öğrendim. Bu ünite de bulunan “Türklerin İlk Yazılı Belgeleri” okuma parçası güzel, beğendim. Türk tarihini çağlara ayırma konusunda Z. V. Toğan ile İ. Kafesoğlu'nun görüşlerinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesinin istenmesi seviye üstü. Ünite başlıklarında sıkıntı var. Mesela Kadim Dünyada İnsan ünitesini öğrenci anlamıyor. Başlıklar sadeleştirilmeli. Popüler Tarih konusu gereksiz. Buradaki mesajı vermek için ayrı bir başlığa gerek yok. Tarih öncesi dönemlerin anlatımında tasnif yapılması şart. Konu çok dağınık verilmiş. Bilgiler organize edilmemiş. Kitabın genelinde tasnif problemi var. Mesela Dört Halife Döneminde de tasnif sorunu var. Örneğin Hz. Ebubekir Dönemi deniyor daha sonra tekrar başka sayfalarda Hz. Ebubekir Dönemine atıfta bulunuluyor. Sürekli gelgitler yaşıyor. Bu durum öğrenci için anlamayı zorlaştırıyor” şeklinde belirtmiştir. KK1 ise ünite içindeki karmaşık durumu şu cümleleriyle ortaya koymaktadır: “1, 3, 4, 5. Üniteler oldukça hafif. 2. ünite çok yoğun ve birbirine girmiş durumda. Dengesizlik var. İşlerken zorlanıyoruz. 9. sınıfın son ünitesi (Türkiye Selçukluları) 10. sınıfın programına 10. sınıfın bazı konuları 11. sınıfın programına aktarılmış. 11. sınıfta müthiş bir yığılma var. Verilen bu saatle bu ünitelerin tamamlanması zor. Ders saatlerinde bir düzenleme yapılması gerekiyor.” K4 ise ünitelerde ve kazanımlarda bir sarmallık olmadığını belirtmektedir.

Katılımcılardan K11, K12, K13, K14, K15, KE6 kitabın kazanımları verme konusunda çeşitli açılardan yetersiz kaldığını düşünmektedirler. K11, KE6'ya göre 2. ünite kazanımları verme konusunda yetersiz kalmakta. K12, Kronoloji olmadığı için kazanımlar verilemiyor derken, KE6 kazanımların ucu bucağı olmadığı ifade ediyor. K15' göre ise “Kitapta kazanımları karşılamayan bir çok gereksiz bilgi bulunmaktadır.”

Yeni kitabın katılımcılar tarafından en çok eleştirilen yönlerinden biri kitapta kullanılan harita ve görsellerdir. K12, K15, KE7 görsellerin yeterli olduğunu, K1, K4, K5, K6, K11, K14, KE6 görsellerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. K2, K7 görsellerin işlevsel olmadığını, kitabı süslemek için kullanıldığını belirtmişlerdir. K1 görsellerin yetersizliğini şöyle anlatmaktadır “Görseller yetersiz. Öğrencilerin görsellere ulaşmak gibi bir çabası yok, kitap

kullanmayı bilmiyor. Çevrede çok uyarıcı varsa kitapta da görsel yoğun olmalı. Çağımıza uygun olmalı. Çok fazla görsel üzerinde analiz yapılmıyor.” K4 te benzer şekilde aynı sorunu şu cümleleriyle ifade ediyor “Görsel destek hiç yok. Konuya yönelik, konuyu açıklayan görseller yok. Öylesine serpiştirilmiş. Bütün göçlerden bahsediyorsan hepsini gösteren görseller kullanılmalı. Haritalar eksik. Harita desteği lazım. Bir resim yorumlama yaptırılabilir.” K7 “Haritalar yeterli değil. Haritalar açık ve net olmalı. Yer isimleri eksik. Cend, Merv bugün neredeler, hangi ülkenin sınırları içinde belli değil.” şeklinde kitapta kullanılan haritaları eleştirmektedir. K9 kitaptaki harita ve görsel yetersizliği ile ilgili sıkıntılarından bahsetmektedir ve bu durumu şu cümlelerle açıklamaktadır: “Ders kitabı sanki makale gibi yazılmış; dümdüz, akademik düzeyde. Üniversite öğrencisi bu kitabı çalışabilir, anlayabilir ama 9. sınıf anlayamıyor. Kronoloji yok. Coğrafya da çok yetersiz. Haritalar eksik. Orta Asya’nın haritası yok. Geçen senesinde vardı. Göktürk haritasından göstermeye çalıştım.” K12 de haritalardaki sorunlara dikkat çekmektedir. K12 “Kitaptaki görseller yeterli ancak haritalar detaylandırılabilir. Bir devletin sadece hakimiyet alanı renkli bir şekilde gösterilerek hazırlanmış, neredeyse dilsiz haritalara benziyor bu haritalar, öğrenciler için özellikle harita bilgisi zayıf öğrenciler için çok anlam ifade edemeyebiliyor. Ayrıca renkleri çok soluk olduğu için, çoğu zaman tam olarak coğrafi bölgeyi gösterdiğini öğrencilerin anlaması zorlaşabiliyor. Bu nedenle haritalarda daha canlı renklerin kullanılması gerekmektedir. Bunun dışında bazı haritaların boyutu küçük. Haritaların büyütülmesi, öğrencilerin haritaları daha iyi incelemesi ve harita bilgisinin gelişmesi için daha faydalı olacaktır.” diye görüşünü anlatmaktadır. K11 ise görsellerle metinlerin birbirini tamamlamadığını düşünmektedir. K13 harita ve görsellerin takviye gerektirdiğini belirtmiştir.

2018 MEB Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programında, alana özgü yeterlilik ve beceriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Kronolojik düşünme becerisi
- Tarihsel kavrama becerisi
- Neden-sonuç ilişkisi kurma becerisi
- Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
- Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi
- Tarihsel analiz ve yorum becerisi
- Tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi
- Geçmişe geçmişteki insanların bakış açısıyla bakabilme becerisi veya tarihsel empati.

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Her ne kadar programda önemli tarihsel beceriler yer alsada, katılımcılar kitabın tarihsel becerileri kazandırma konusunda yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. K1, K2, K5, K6, K7, K14, KE6, K15 bu programın ve ders kitabının beceri kazandırmadığını düşünmektedir. K4'e göre tarihsel düşünme becerileri kendimize uyarlanmamıştır. Bu görüşünü şu şekilde ifade etmektedir: *“Tarihsel düşünme becerileri tek bir kaynaktan alınmış, kendimize uyarlanmamış. Yabancı kaynaklarla, bizdeki program üzerinden çalışarak uyarlama yapılmamış. Kazanımların hangi tarihsel becerileri desteklediği açık değil. Öğretmen şu konuyu işlerken kronolojik düşünme becerisi verir şeklinde açık olmalı.”* K11 ve KE7 kitabın beceriler bakımından geliştirilebilir olduğunu, K12 bu kitap ile tarihsel becerilerin kazanılmasının zor olduğunu, K13 ise tarihsel becerilerin öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu belirtmişlerdir. K13 *“Tarihsel düşünme becerileri var ama öğrenci seviyesinin iyi olması lâzım, bu becerileri kazanabilmeleri için. Çocuğun kapasiteli ve bilgi birikimine sahip olması lazım.”* demektedir. K3, K7 ve K12 ise kazanım sayısına göre dersin 3 saat olması gerektiğini ifade etmişlerdir. K1 *“Tarihsel becerileri, bu program ve ders kitabı kazandırmıyor. Çok fazla bilgi, çok az yorum var. Yeni jenerasyon analitik düşünmeden çok uzak, çocukların kitap okuma alışkanlığı yok, dikkat eksikliği var ve çok fazla uyarlanmamış.”* ifadesinde öğrencinin ilgi dağınıklığına ve kapasitesine dikkat çekmektedir.

Katılımcılardan KE6, K14 ve KE7 ders süresi yeterli olmadığını, K4 ise sınıf mevcudu az olursa 2 saatin yeterli olacağını düşünmektedirler. K5, K6 ve K13 okuma metinleri kullanıldığı takdirde 2 saat ders süresinin yeterli olmayacağı görüşüne sahiptirler. K8, K11 ve K15 2 saatlik ders süresinin yeterli olduğu fikrini taşımaktadırlar. K14 *“Ders süresi yeterli değil. İçerik yoğun olduğu için okuma metinlerini seçerek veriyorum.”* şeklinde sürenin neden yeterli olmadığını açıklamaktadır.

Tablo.4'e göre katılımcıların kitabın konu anlatımı ve içeriği konusunda ciddi eleştirileri bulunmaktadır. Özellikle konuların içiçe anlatılması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu yüzden K1 ve K7'ye göre ara başlıklara ihtiyaç vardır. K2 ise gereksiz şişirilmiş aktarım metinler olduğunu vurgulamaktadır. K4 konuşma metinlerini anlamlı bulmamaktadır. K3, K5, K6, K11, K12, K14, KE1, KE4, KE6 ve K15 kitapta çok fazla detayın olduğunu belirtmişlerdir. KE1 ise *“2 saatte bu kadar detayın karşılığını almak mümkün değil. 40 dakikalık dersin ancak 25-30 dakikasını ders için kullanabiliyoruz”* demektedir. Ayrıca K1, K2, K3, K8, K12, K13, KE6, K15, KE7 detayların yanısıra kitapta çok fazla tekrar olduğunun altını çizmektedirler. 9. sınıf kitabı öğrenci seviyesi üzerinde değil. Ancak detay bilgilere çok girilmiş.

K3 kendinin ve öğrencilerin görüşünü şu şekilde dile getirmektedir: “*Kitabı ilk gördüğümde çok sıkıcı olduğunu düşündüm. Öğrenciler çok sıkıcı buluyor. Konular çok tekrar olmuş.*” K7 ise “*Her şey iç içe. Ben işlerken bölgesel ayırdım. Kitabı çocuk tek başına okusa anlamaz. Konular sürekli tekrar ediyor.*” demektedir. K4 ve K7 kitabın programı yansıtmadığı fikrine sahiptirler. K1, K5, K6 ve K8 kitapta bilgilerin çok dağınık olduğunu belirtmişlerdir. K5 bu durumu şu cümleleriyle anlatmaktadır: “*Konu çok dağınık verilmiş. Bilgiler organize edilmemiş. Kitabın genelinde tasnif problemi var. Mesela Dört Halife Döneminde de tasnif sorunu var. Sürekli gelgitler yaşanıyor. Bu durum öğrenci için anlamayı zorlaştırıyor.*” K6, K7 ve K8 kitapta konu anlatımlarının kısa olduğunu ifade etmektedirler. Bu konuya işaret eden K6 görüşünü şöyle anlatmaktadır: “*Konu anlatımları kısa olmuş. Mecburen takviye yapıyorum. İyonlar haritada, Anadolu’da değil Ege uygarlıkları içinde gösterilmiş.*” “*Siyasetname ile Türk töresini karşılaştırıyor; Töre var ama Siyasetname’den örnek verilmemiş. Bazı konular ayrıntılı verilmemiş ama verilmesi gerekir. Mesela Malazgirt Savaşı’nda ayrıntı yok, yüzeysel geçilmiş. Alparslan’la ilgili herhangi bir bilgilendirme yapılmamış. Eski kitapta Romen Diyojen-Alparslan diyalogu vardı. Güzeldi.*” cümleleriyle K7 içeriğin basitleştirildiğini düşünmektedir. K4 ise programda ve kitapta toplumsal cinsiyet vurgusunun yer almadığını ifade etmiştir.

Tabloya göre katılımcıların en çok dile getirdiği problemlerden biri, kitabın öğrenci seviyesine uygun olmayışıdır. K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K11, K12, K14, K15 ve KE6 kitabın ve kitaptaki anlatımın öğrenci seviyesine uygun olmadığını düşünmektedir. K9’a göre “*Çocuklar tek başına kitabı okuduklarında bir şey öğrenemez ve veliler öğrencilerine bu kitapla destek olamaz*”. K14 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir: “*Çocuk kitabı tek başına alsa okusa anlam oluşturamaz. Belki bilgi kırıntılarına ulaşır ama bağlam içinde düşünemez, oturtamaz. Daha yüksek bir yaş grubuna hitap ediyor. Bizim çocukların temeli, arka planı olmadığı için kitap seviye üstü geliyor.*” “*Ben öğretmen olarak kitabı sevdim, bana hitap ediyor, üniversite tarzı bir kitap. Kitap ezberci değil, yorumsal. Öğrenci tek başına okusa anlamaz. Bu kitap kapasite ve birikim gerektiriyor. Çocuğun anlaması için ekstra çaba sarf etmesi gerekiyor. Bizim öğrencilerimiz de bu çabayı göstermiyor. Eski kitap öğrenci seviyesine daha uygundu. Derli topluydu.*” cümleleriyle K13 benzer probleme dikkat çekmektedir. K1, K2, K3, K4, K11, K12, K13, KE6, K15 ve KE7 kitabın öğrenci için ilgi çekici olmadığını belirtmişlerdir. K12 “*Kitap öğrenciye ilgi çekici gelmiyor. Bu nedenle yardımcı kaynak kullanılması ihtiyacı hissediliyor.*” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. KE6 “*Kitap öğrencinin hiç ilgisini çekmiyor. Öğrenci için cazip tarafı yok. Öğrenci çabuk bıktırıyor kitaptan.*” ifadesiyle durumu benzer bir şekilde açıklamaktadır. K2, K5, K6, K7, K9, K13,

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

K14 ve KE6 kitaptan öğrencinin bilgi edinemeyeceğini belirtmişlerdir. K3 ve K15 kitabın öğrencinin kafasını karıştırdığını düşünmektedirler: “*Öğrencilerin kafası çok karışıyor. Önce kültür tarihi, sonra kısa siyasi tarih anlatılıyor, sonra aynı konulardan tekrar bahsediliyor. Öğrencinin kafası karışıyor, öğrencinin ilgisini çekmiyor, çok sıkıcı buldular kitabı. Dersi desteklemek için EBA’yı kullanmaya çalışıyorum, EBA çok yetersiz.*” ifadelerinde K3 bu durumu yansıtıyor. K14 kitapta öğrenciye ilgi çekici gelen tek şeyin resimler olduğunu belirtmiştir. K1 kitabın çok uzun ve felsefi cümleler içerdiğini, öğrenci için ağır bir anlatımı olduğunu söylerken, K3 ve K6 öğrencilerin kitabı çok sıkıcı bulduğu üzerinde durmaktadır. K4 ve K13 kitabın öğrenci için değil, öğretmen için yazılmış olduğunu düşünmektedirler. K4 aynı zamanda kitabın bu haliyle, güncel çalışmalara yönelik öğrencide bir istek oluşturmadığını belirtmektedir.

Yine Tablo.4’e göre kitap ölçme-değerlendirme konusunda da bazı sorunları içinde barındırmaktadır. K1 “*yüklü bir anlatımı olan bu kitapta, soruların çok hafif kaldığını*” söylemiştir. K3, K4, K11, K12, K14 ve KE6 ölçme-değerlendirmede ezber ölçüldüğünü belirtmişlerdir. K4 ise bu konu ile ilgili görüşlerini şöyle aktarmıştır: “*Ölçme değerlendirme yaklaşımında kitaba yansıyan etkinlik az. Ana kazanımları destekleyici ölçme değerlendirme yapılmıyor. Daha fazla tekrara dönük etkinlik olmalı. Sonundaki sorular ezber ölçüyor.*” K13 ise araştırma sorularının öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu ifade etmiştir.

K4 ve K11 temel kavramların verilmediği üzerinde durmaktadırlar: “*Kitap öğrenci seviyesine uygun değil. Öğrenci bir muhakeme yapamaz. Örneğin Megaron ev tipini öğrenmek hangi kazanımı destekler. Bazı kavramlar veriyoruz. Bu kavramları sanat tarihinde veriyoruz. Temel kavramlar yok, balbal, kurgan, yuğ gibi. Bu kavramları sanat tarihi dersinde almışlar. Ama seçmeli olduğu için her öğrenci sanat tarihi dersi almıyor.*” şeklinde ifade ettiği görüşlerinde temel kavramların kitapta yer almadığını vurgulamaktadır. KE3 ise şu cümleleriyle kitabın içeriğini, kavram öğretimini eleştirmektedir: “*Bilgiler çok dağınık, örneğin çocuklar kitaptan Hint Kast sistemini, Anadolu’daki feodaliteyi bulamazlar. Ölçme soruları nispeten iyi. Kitapta Balballa ilgili bir tane bilgi yok. Anadolu’nun egemenliği için Bizansla yapılan ilk savaş Pasinlerle ilgili bilgi yok. Nerede yapıldı, Cend nerede? Hangi ülkede? Biz nereden geldik? Hiçbir sorunun cevabı yok. Nesa, Serahs savaşları var kitapta esas olması gereken Dandanakan kısacık geçilmiş. Hangisi daha önemli? Bu savaşın iki Türk devleti arasında olduğu vurgulanmamış. Neden? Kitap tarihsel düşünme becerilerini kazandırmıyor. Çocuk tarihten kopuyor. Anakronizm yaşıyor. Halbuki kitapta anakronizmden kaçınmak gerekiyor deniyor ama kitabın kendisi anakronizm*”

yapıyor. Coğrafya yok kitapta. Konu var ama o da bir çuval açılmış içine her şey katılmış gibi.” K9 ise “Kavram öğretimi yok. Kurultay, Töre, Kut bu kavramlar açıklanmalı.” K12, K13, K14, KE6 ve K15 meşrûiyet, vak’a, vakıa gibi bazı kavramların öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. KE6 bu şu cümlelerle anlatmaktadır: “Kitap, çok derin, sosyolojik, iktisadi, teknik kavramlar öğretmeye çalışıyor. Artı ürün, meşrûiyet gibi kavramları bir türlü öğrenciye öğretmedik.”

K1 ve K4 kitabın öğrenciye bedava dağıtıldığı için bir kıymeti olmadığını belirtmişlerdir. K1 “Ücretsiz dağıtılıyor ya, MEB’in kitabı dolapta kalıyor.” demiştir. K5 ise kitabın mevcut sınav sistemine uygun olmadığını düşünmektedir.

Katılımcılara son olarak “Kitabın ve programın geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Güncellenen 9. Sınıf Tarih Programı ve tarih kitabının geliştirilmesine ilişkin katılımcı önerileri şunlardır:

- Kavramlar ünitenin özünü yansıtacak şekilde verilmeli (K4).
- Önemli kavramlara vurgu yapılmalı (K9).
- Her ünitenin hangi kazanıma yönelik olduğu, hangi tarihsel beceriyi desteklediği daha açık verilmeli (K4).
- Kronolojiye dikkat edilmeli (K9, K13, KE6).
- Görseller ve görsel çeşitliliği artırılmalı (K1, K4, K11, K9)
- Ünitelerin bazıları hafifletilmeli (K1)
- Bazı ünitelerin program içindeki ağırlıkları yeniden düzenlenmeli (K11)
- Ölçme değerlendirme beceriyi artıracak şekilde yapılmalı (K1)
- Ölçme değerlendirme zenginleştirilmeli (K11)
- Öğrencinin ilgisini çekecek şekilde tasarlanmalı(K1)
- Daha renkli, daha canlı, öğrenci seviyesine uygun olmalı (K3)
- Kitap öğretmen için değil, öğrenci için yazılmalı (K4)
- Lise çağındaki çocuklara akademik düzeyde tarih eğitimi verilmemeli (K9)
- Öğrenci seviyesine uygun hale getirilmeli (KE6)
- Uygulama etkinlikleri, araştırma çalışmaları ile desteklenmeli; performans çalışmaları yaptırılmalı, tarihçi gibi (K1)
- Başlığın altına kısa bilgiler verilip sorgulatılmalı (K7)
- Kadim Dünyada İnsan ünitesi eski sisteme göre verilmeli (K8)

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

- Devletlerin kimlikleri dolaylı değil, doğrudan verilmeli (KK9)
- Anlatım sadeleşmeli (K9, K15)
- Konuların tasnifi düzgün olmalı(K10)
- Önemli kişi ve konulara vurgu yapılmalı (K11)
- Tematik yaklaşımdan vazgeçilmeli (K12)
- Zaman-mekan dikkate alınmalı (KE9)
- Bilgiler okuma parçaları içinde verilmemeli (K13)
- Başlıklar anlaşılır olmalı (K14, KE7)
- İçerik azaltılmalı (K14)
- Birinci el kaynaklar kullanılmalı.Tarihçi mantığı verilmeli (K14)
- İlkçağ uygarlıkları bir önceki kitapta olduğu gibi ayrı ayrı ama bütün anlatılmalı (K15)
- Gereksiz kavram kargaşasından uzak durulmalı (K15)
- Üniversite giriş sınavları da bu kitabın sistematığına, mantığına göre hazırlanmalı (K13, K14)
- Tarih derslerinde her üniteye yönelik bir CD hazırlanmalı, belgeseller, müzik, öğretmenlerin kullanabileceği linkler vs. (KK1)
- EBA güncellenmeli (K13)
- Öğretmenlere tarihsel beceri ile ilgili zorunlu hizmetiçi eğitim verilmeli (K1, K4).

Katılımcıların önerileri kavramlar, tarihsel beceri, kronoloji, görseller, ünite, ölçme- değerlendirme, tasarım, öğrenci seviyesi, anlatım ve içerik, yardımcı kaynaklar, hizmetiçi eğitim konuları etrafında toplanmaktadır. Katılımcıların en fazla kitabın anlatımı ve içeriği üzerinde önerilerde bulunduğu fark edilmektedir. Örneğin, K7 “*Ben olsam her başlığın altına kısa bilgiler verirdim. Ya onunla ilgili araştırma sorusu ya da metin verip sorgulatarsın. Konu ile ilgili makale koyardım, çünkü çocuk makale nedir bilmiyor. Kitap daha bilimsel hale getirilebilir.*” derken kitabı daha bilimsel hale getirme kaygısı taşımaktadır. K9 ise önerilerini şu şekilde sırlamaktadır :” *Anlatım sadeleşmeli, uzun uzadıya değil; kısa, öz çocuğun aklında kalacak şekilde anlatım olmalı. Görsellerle desteklenmeli. Kronolojiye dikkat edilmeli. Zamana göre sınıflandırmaya dikkat edilmeli. Lise çağındaki çocuklara akademik düzeyde eğitim veriliyormuş gibi, çok uzun makale gibi yazılmamalı kitap. Devletlerin anlatımından önce bir kimlikleri verilmeli. Güya çocuk bulacak ama bulmuyor ki, neyi bulacak. Dolaylı anlatımlara gerek yok.*” KE6 önerilerini ifade ederken kitapta gördüğü eksiklere de dikkat çekmektedir. KE6 “*Kitap ne tematik ne*

kronolojik olmuş. Kronolojik yazılan kitap çok daha iyiydi. Örnekler yetersiz. Kazanımların içi doldurulamamış. Başlık kullanılması gereken yerlerde başlık kullanılmamış. Kitap Cilalı taş, Eski Taş demekten kaçınmış. Zaman ve mekân olmayınca öğrenci okuduklarını oturtamıyor, havada kalıyor. Daldan dala atlamış kitap. Öğrenci seviyesine uygun hale getirilmeli. Sistematiği olmalı. Zaman-mekân dikkate alınmalı.” demektedir. K13’te benzer bir yaklaşımla önerilerini eleştirileri ile birlikte vererek şunları dile getirmiştir “Kitapta bazı uygarlıklara ait bilgiler yok. Bazı başlıklar çok şaşıaalı ama içerik zayıf. Daha basit başlıklar tercih edilebilir. Bilgiler okuma parçaları içinde verilmemeli. Öğrenciler, o okuma metinlerini sadece okuma parçası gibi algılayabiliyor. Öğrenci madde madde daha kolay anlıyor. Öğrenci için kronolojik daha rahat, tematik birikim gerektiriyor. Üniversite giriş sınavları da bu kitap sistematiğine, mantığına göre hazırlanmalı. Şu haliyle uyumlu değil. EBA da güncellenmeli hala eski tarz kaynaklar mevcut.”

“Üniversite sınav sistemi değişecekse, bilgi değil sadece yorum istenecekse, bu tarz kitap uygun. Mevcut sınav sistemine uygun değil. Sınav sistemi bu haliyle kalacaksa kitapta kronolojiye dikkat edilmeli, Konuya göre tasnif edilirken konular çok genel ve geniş tutulmamalı. Mesela “İlkçağlarda Yönetim” yerine “İlk Çağ’da Anadolu’da Yönetim” gibi daha dar konu başlıkları verilmeli. İskelet olmadan ayakta duramayız. Bunun gibi ders kitabının da iskelete ihtiyacı var. Kitapta coğrafya yok, kronoloji yok. Coğrafyaya göre tasnif önemli.” diye önerilerini sıralayan K5 diğer katılımcılarla benzer sorunlara odaklanmaktadır. K12 ise tematik anlatımdan vazgeçilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Ayrıca katılımcılardan K11, K12, K13, K15, KE6 ve KE7 öğretmenlerin tarihsel beceriler ile ilgili hizmetiçi eğitime ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın ilk sorusu olarak, öğretmenlere programı inceleyip incelemedikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin önemli oranda program hakkında detaylı bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır. Programı inceleyenlerin bir kısmı yüzeysel incelediklerini, bir kısmı bunla ilgili eğitim aldıklarını fakat etkili bir bilgilendirme olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmenler için programın, tarih ders kitabı anlamına geldiği söylenebilir. Turan, 2017’de tarih programı üzerine öğretmenlerle yaptığı bir araştırmasında, araştırmanın öğretim programını kapsamasına rağmen, bazı öğretmenlerin değerlendirmelerini öğretim programının kendisinden ziyade büyük oranda Tarih 9 ders kitabını baz alarak yaptıklarını belirtmektedir. Yine, öğretmenlerin 2018’de program üzerinde

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

yapılan değişikliklerden haberdar olmadığını ifade etmektedir (Turan, 2018). Dolayısıyla pek çok öğretmenin güncellenen tarih programı ve program ile ilgili yapılan güncellemeler hakkında bilgi eksikliği olduğu söylenebilir. Tarih programının, tarih öğretiminin temeli olduğu dikkate alındığında bu önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

9. Sınıf yeni tarih programı ile ilgili bir bilgilendirme seminerine veya hizmetiçi eğitime katıldınız mı? sorusuna öğretmenlerin %68.18'i "evet" cevabı vermişlerdir. İlk bakışta bu oldukça iyi bir orandır ancak katılımcılarla bu konuda yapılan görüşmeler neticesinde, seminerlerin kalabalık ortamlarda, sadece bilgilendirme amacıyla ve çoğunlukla eğitimci tarafından okunarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu şekilde bir bilgilendirme semineri katılımcılara göre faydalı olmamıştır. Programın yaklaşımını ve felsefesini ortaya koymak, dersi verecek öğretmenleri yönlendirmek konusunda yetersiz kalmıştır.

Üçüncü olarak katılımcılara, "kitabın ve programın beğendiniz yönleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %32'si kitapta beğendikleri bir yön olmadığını belirtmişlerdir. Bu soruda katılımcıların görüşleri altı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; içerik, görseller ve harita, ünite, kavramlar, ölçme değerlendirme, okuma parçalarıdır. Katılımcılardan biri I. ünitenin bütüncül bir yapıya sahip olmasını olumlu bulmuştur. İki kişi kitapta kavramların yeterince yer aldığını, üçü kitabın ölçme değerlendirme yönünü başarılı bulduğunu, ikisi okuma parçalarını beğendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan dördü görseller ve haritalar hakkında olumlu görüşe sahiptir. İçeriğin hafifletildiğini, işlevsel olmamakla beraber görsellerin çok olmasının kitapta ferahlık oluşturduğunu söylemişlerdir. Ancak görsellerin işlevsel olmaması, sadece kitapları renklendirmek ve metni azaltmak için yapıldığından amaca hizmet etmeyen sonuçları doğurmaktadır. Tarih öğretiminde görsel kullanımı tartışmasız bir öneme sahiptir. Ancak görsellerin öğrencinin bilgiye ulaşmasına, bilgiyi yapılandırmasına katkısı olmalıdır. Şimşek (2003), örnek olay çalışması tarzında resim ve fotoğraf çözümlerinin; grafik, şema, çizelge ve harita okumalarının öğrencide hatırlama oranını yükselteceğini ifade etmektedir. Yine grafik, çizelge, şema, haritaların öğrencilerin anlayabileceği ölçüde basit, konuya en iyi hizmeti edecek şekilde albenili, bilgilerin bilimsel ve belli metotlar kullanılarak hazırlanması durumunda, tarih öğretimine olumlu etki yapacağını düşünmektedir. Aslan ve Turan'a göre görseli gösterip geçmek, doğru görsel kullanımı değildir. Öğretmenler görselleri okuyarak ve analiz ederek bilgiye ulaşma sürecinde öğrenciye yardım etmelidir. Ama bunun için görsellerin ders kitaplarına belli bir amaçla yerleştirilmesi gerekmektedir. Sadece kitabı

hafifletmek amacıyla, kitaba yerleştirilen görsellerin tarih öğretimine açık bir faydası bulunmamaktadır.

Katılımcılardan dördü kullanılan görsellerin kitabı hafiflettiği görüşüne sahip olsa da diğer katılımcıların yoğun şekilde eleştirdiği konulardan biri kitapta yer alan harita ve görsellerin yetersizliğidir. Özellikle haritaların tarih öğretimindeki hayati rolü düşünüldüğünde bu oldukça önemli bir eleştiridir. Göktan, *Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Kullanılan Haritalar Üzerine Bir Değerlendirme* başlıklı çalışmasında, 2017 tarih programına göre hazırlanmış 9. sınıf tarih ders kitabında yer alan hiçbir haritanın, tarih derslerinde kullanılabilirliğinden öte, harita niteliği dahi taşımadığını belirtmektedir. Ders kitaplarında yer alan haritaların acil şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği önerisinde bulunmaktadır. Göktan'ın bu eleştirisi araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri ile örtüşmektedir.

MEB tarafından yayınlanan Tarih Öğretimi Programında, “kronolojik ve tematik” bir yaklaşım kullanıldığını belirtilmiştir. Ancak katılımcılardan 20'sine göre kitapta kronolojik yaklaşım farkedilmemektedir. 5'i de tematik yaklaşımın hissedilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılara göre II. ünite oldukça yoğun ve bıktırıcıdır. Kazanımları da eleştiren katılımcılar, kitabın kazanımları verme konusunda yetersiz kaldığını, kazanımlara hizmet etmeyen çok fazla bilgi olduğunu, programda yer alan kazanımların ucu bucağı olmadığını söylemişlerdir.

Katılımcıların 8'i ders kitabının tarihsel becerileri kazandırmadığını düşünmektedirler. 21. yüzyılda tarih öğretiminden beklenen tarih becerileri arasında bilgiyi eleştirme, sorgulama, yorumlama, günümüz olaylarıyla ilişkilendirme bulunmaktadır (Keçe, 2015). MEB Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programlarında (2018) kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, neden-sonuç ilişkisi kurma, değişim ve sürekliliği algılama, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma, tarihsel analiz ve yorum, geçmişe geçmişteki insanların bakış açısıyla bakabilme, tarihsel empati becerileri yer almaktadır. Programların 21. yüzyılın öngördüğü tarihsel becerileri içerdiği anlaşılmaktadır. Ancak program ışığında hazırlanan ders kitabının becerileri öğrenciye kazandırma konusunda yetersiz olduğu söylenebilir. Ya da öğretmenlerin becerileri öğretme konusunda yeterli donanıma sahip olmadığı düşünülebilir.

Katılımcıların kitaba yönelik; kitabın 2 ders saati içinde işlenemeyeceği, konuların içiçe yazıldığı ve fazla detayın bulunduğu, ara başlıklara ihtiyaç duyulduğu, tekrarların fazlalığı, toplumsal cinsiyet kaygısı taşımadığı, şişirilmiş aktarma metinlerin bulunduğu ve öğretmenleri baz alarak yazıldığı, öğrencilere

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

sıkıcı geldiği ve öğrencinin ilgisini çekmediği, temel kavramların kitapta yer almadığı gibi çok ciddi eleştirileri söz konusudur. Bu eleştiriler ders kitaplarının yazılma amacı ve işlevselliği açısından değerlendirildiğinde kitabın öğretim programını yansıtamadığı, öğretmene ve öğrenciye hitap etmediği gözlenmektedir. Yine ölçme değerlendirme konusunda kitapta problemler bulunmaktadır. Avcı ve Şeritoğlu (2018), “*Tarih Öğretiminde “Sorgulamacı Yaklaşım” Çerçevesinde 9.Sınıf Lise Tarih Ders Kitabındaki Soruların Durumu*” başlıklı çalışmalarında 2017’de okutulmaya başlayan tarih ders kitabını değerlendirmişlerdir. Ölçme değerlendirme sorularının önemli oranda alt düzey becerileri ölçtüğü sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma, öğretmenlerin ölçme değerlendirme konusundaki eleştirilerini doğrulamaktadır.

Eleştirilerden biri de kitabın öğrenci seviyesinin üstünde olduğudur. Aslında bir ders kitabının öncelikli hedef kitlesi öğrencilerdir. Kitabın öğrenciye hitap etmesi, bilgileri anlamlı bir şekilde organize etmesi, tam anlamıyla programda belirtilen kazanımları yansıtmaması, açık ve anlaşılır olması gerekmektedir (Binbaşıoğlu, 1994; Gökaydın, 1996; Cankılıç, 2010; Gülersoy; 2013 Seguin, 1998; Büyükalan, 2003; Duman, 2001). Kabapınar’ın 1998’de yaptığı araştırmaya göre, tarih ders kitapları çok detaylı ve gereksiz bilgiler içermektedir. Ancak güncellenen tarih ders kitabına da öğretmenler aynı eleştiri yapılmıştır. Bu sorunun hâlâ devam ettiği gözlenmektedir.

Tarih ders kitabı yazmak önemli bir iştir. Tarih ders kitabının pek çok kişi için en temel tarihi bilgi kaynağı olduğu gerçeğini gözden kaçırmamak gerekir. Tunçay’a göre “İnsanların büyük çoğunluğunun ‘tarih’ diye ömürleri boyunca görüp öğreneceklerinin tümü, ilk ve orta öğretim tarih ders kitaplarından ibarettir” (2011, 52).

Öneriler

Araştırma ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- 9. sınıf tarih ders kitabı her boyutuyla yeniden gözden geçirilmelidir. ⁵
- Güncellenen tarih programları ile ilgili öğretmenlere uygulamalı eğitim verilmelidir. Bunlar hizmetiçi eğitim şeklinde planlanabilir.
- Programın felsefesi ve yaklaşımı etkinlikler üzerinden öğretmenlere anlatılmalıdır.

⁵ 2018’de 9. Sınıf tarih ders kitapları yeniden gözden geçirilmiştir. 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde okutulan bu ders kitabı da, öğretmenler tarafından eleştirilmektedir.

- Tarihsel beceriler ve öğretimi ile ilgili öğretmenlere etkinlik bazlı eğitimler verilmeli, öğretmenler bu yönden desteklenmelidir. Görüşmeler sırasında tarih öğretmenleri tarihsel beceriler konusunda eksiklikleri olduğunu ifade etmişlerdir.
- EBA yeni tarih programlarını destekleyecek, belgeseller, haritalar, kaynaklar vs. ile zenginleştirilebilir.
- Tarih ders kitabı yazımında yer alacak yazarların, kitap yazımı konusunda uzman olmaları önemsenmelidir. Oluşturulacak ders kitabı yazma komisyonunda ölçme değerlendirmede, pedagojide, harita ve görsellerde, alan bilgisinde vs. uzman kişiler yer almalıdır ve bu kişiler programın yaklaşımını, ortak çalışma ile kitaba yansıtmalıdır. Bu yolla görsellerin bilgiden, bilgilerin ölçme değerlendirmeden, okuma metinlerinin kazanımlardan kopuk ve ilgisiz olmasının önüne geçilmelidir.

KAYNAKÇA

Aktekin, S., Ceylan, D. (2012) 9. Sınıf Yeni Tarih Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri, **Millî Eğitim**, Sayı 194, Bahar/2012, s. 253-267

Aktın, K. (2010). **Türkiye, İngiltere Ve ABD Sosyal Bilgiler/Tarih Ders Kitaplarında Yapılandırmacı Yaklaşım II. Dünya Savaşı Örneği**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Ata, B. (2017) “Tarih Öğretiminin Tarihi (169-1922 Dönemi)”, **Türkiye’de Tarih Eğitimi Araştırmaları El Kitabı**, Ed.İsmail H. Demircioğlu, Ebru Demircioğlu, Ankara: Pegem Akademi, 2017, s.1-28.

Aslan, B., Okumuş, O., Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarının Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygunluğunun İncelenmesi, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi** Cilt: 8 Sayı: 37 Nisan 2015.

Avcı E., Şeritoğlu, H. (2018), Tarih Öğretiminde “Sorgulamacı Yaklaşım” Çerçevesinde 9.Sınıf Lise Tarih Ders Kitabındaki Soruların Durumu”

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 889-902

Balcı, A. (2015). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, Ankara: Pegem Akademi

Bilgin, N. (2014). **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi**, Ankara: Siyasal Kitabevi

Binbaşıoğlu, C. (1994). “Ders Kitapları Üzerine”, **Çağdaş Eğitim**, Yıl:19, Sayı:195, s.33.

Böke, K (2009). Örneklem, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, İstanbul: Alfa Yayınları

Büyükalın, F.(2003). Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi, **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler**, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2.

Cankılıç, E. (2010). **Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Ders Kitapları İle İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Ünitelerindeki Görsel Malzeme Sunumunun Karşılaştırılması**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Coşkun, H. (1996). “Eğitim teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları”, **Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları**, Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:11.

Çapa, M. (2002). Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 29-30, 39-55. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/816/10346.pdf>.

Çatar, S., Şimşek, A., Engin, V. (2018).Türkiye Cumhuriyeti Tarih Ders Kitaplarında Sultan II. Abdülhamit İmajı, **V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler**, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 229-257

Demir, O. Ö. (2009). Nitel Araştırma Yöntemleri. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Editör: Kaan Böke, İstanbul: Alfa Yayınları

Demir, G. Y. (2010). “Türk tarih tezi ile Türk dil tezinin kavşağında güneş-dil teorisi”, **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (11).

Demircioğlu, İ. H. (2006). “Avrupa birliği ülkeleri ve Türkiye’de tarih öğretiminin genel amaçlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesi ”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12, (2).

Doyran E.Yıldız (1997) **İlköğretim I.Sınıf Ders Kitaplarında Biçim İçerik İlişkisi**, <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/967/126352.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Duman, T. Karakaya, N.(2001). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu-** Matematik 1-8, Küçükahmet, L.(Editör). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gak, Dragana M. (2011). **Textbook an important element in the teaching process**, file:///C:/Users/user/Downloads/771-%23%23default.genres.article%23%23-1314-1-10-20140224%20(1).pdf

Giorgetti, F. M. (2018). İnönü Döneminde Tarih Öğretimi: Haydarpaşa Lisesi Öğrencilerinin Ödevlerinden Örnekler, V. **Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler**, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 568-581

Gökaydın, N. (1996). “Temel Eğitimin Önemli Bir Parçasını Oluşturan Çocuk Yayınları’nın Yaşamsal Önemi”, **Türkiye ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları**, Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:11, s.33.

Göktan, A. F. (2018) Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Kullanılan Haritalar Üzerine Bir Değerlendirme, V. **Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler**, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 863-888

Gülersoy A. E. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi, **International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education** - 2013, volume 2, issue 1

Gümüşer, Ö. (2018). Osmanlı Devleti’nde Rüşdiye Mektebi’nde Okutulan Dünya Tarihi: Hülasa-İ Tarih-İ Umûmi (Kurûn-U Ulâ), V. **Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler**, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 208-220

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Halis, İsa. (2002). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ankara: Nobel yayınları.

Kabapınar, Y. (2015) **Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara, Pegem A

Kabapınar, Y. (1998) Kredili Sistem ve Lise Tarih Kitapları. Özbaran, S. (ed.) **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları, s.221-236.

Karaca, N. H., Ocak G. (2011) Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Becerilere Uygunluk Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Afyonkarahisar İli Örnekleme) *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), 108-125, 2011

Karasar, N. (1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1/1, 62-80.

Keçe, M. (2015) Türkiye’de Tarih Öğretim Programlarında Tarih Okuryazarlığı Becerileri, **Sosyal Bilimler araştırmaları dergisi**, Kasım, s.94-121.

MEB (1962). **Writer’s Handbook for the Development of Educational Materials**, Ankara

MEB (2018) **Ortaöğretim Tarih Dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programı**, file:///C:/Users/user/Downloads/201822142524139-Tarih%20d%C3%B6p%20(3).pdf

Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). **Qualitative Data Analysis**, Newbury Park, CA: Sage

Nalcı, A. (2016) 21. Yüzyılda Türkiye’de Tarih Öğretiminde Son Gelişmeler ve Yeni Tarih Ders Kitapları, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı.

Neuman, W. L. (2012). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, İstanbul: Yayın Odası.

Özer, S. (1999). “Atatürk ve Türk tarihi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, XV, (44).

Seguin, R. (1998). The Elaboration of Schooltextbooks Methodological Guide, Division of Educational Sciences, Contents and Methods of Education, Unesco.

Somel, S. A.. Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908) **İslamlaşma, Otokrasi ve Disiplin**, İkinci Baskı, İstanbul: İletişimYayıncılık, 2015.

Şahin, H. (2004) Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri, **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi** Yıl:2004 Sayı:9, s. 365-375

Şimşek, A. (2013). “Geçen yüzyılda Türkiye’de tarih dersleri”, Avrasya’da Türk Dili ve Tarihi Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, 15-18 Haziran 2013, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Şimşek, A., Taşkın, A. (2016) Cumhuriyet Dönemi Liselerde “İlkçağ Anadolu Uygarlıkları” Konusundaki Değişim: Üç Kitap Üzerinden Bir Karşılaştırma, 4. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, **Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı**.

Şimşek, A.(2003) Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı, G.Ü. **Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, (2003), 143- 157

Tunçay, M. (2011). Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler. Salih Özbaran (Ed.), **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu**, (s. 52-54), İstanbul: Tarih Vakfı.

Turan, İ. (2018). Lise Tarih Öğretmenlerinin Öğretim Programı Geliştirme Süreci ve Güncellenen Öğretim Programına Dair Görüşleri, **V. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiriler**, 10-12 Mayıs 2018, İstanbul, s. 603-614

UNESCO (2016). **Every Child Should Have a Textbook**, Policy Paper, 23 January 2016, <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002433/243321E.pdf>,

Usta, N.(2011). “Türkiye’de tarih öğretiminin sorunlarına bir örnek Kemal Kara’nın “inkılâp tarihi ve Atatürkçülük” ders kitabında iç ve dış düşman algısı”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, (37).

Güncellenen 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve Ders Kitabı Hakkında Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Yalın, H. İbrahim. (1996). “Ders Kitabı tasarımı”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:132, s.61.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri** (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yin. R .K (2003), **Case Study Research:Design and Methods**, (3rd ed.), Thousand Oaks Ca: Sage.